

Focus op begrip een rijke tekstles in jouw klas

*Conferentie Kuna Mondo
'Een nieuwkomer in je klas?'*

taal
vorming

18 februari 2025

Jolijn Vreman-Kromhout

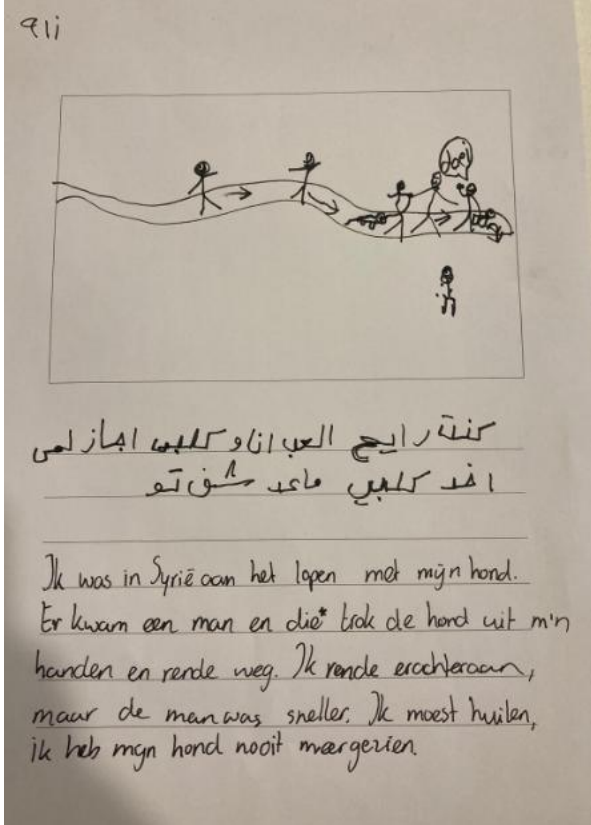

Taalvorming

Wij zien taal als *de* gelijkmaker.

taal
vorming

- Taalronde: praten, luisteren, tekenen en schrijven over ervaringen.
- Genre-taalronde: schrijven over kennis met aandacht voor genredidactiek.
- FOCUS op begrip: lezen, praten en kennis opbouwen.

Wat gaan we doen vandaag?

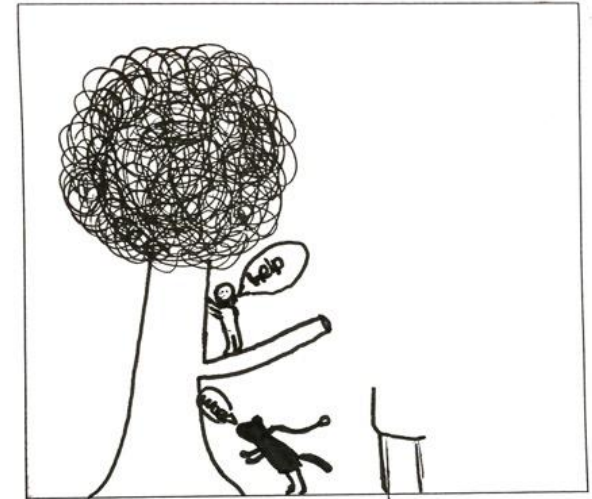
- Kennismaken met werkwijze Focus op begrip
- Een rijke tekstles ervaren
- Tijd voor vragen

Taalronde over een keer dat je een dier zag

Om het thema te verbinden aan de belevingswereld spreken, luisteren, tekenen, schrijven we over eigen ervaringen.

En vooral ook, omdat ieder kind iets te vertellen heeft.

Vanuit die betrokkenheid en behoefte om ervaringen te delen, komen kinderen tot het schrijven van rijke, persoonlijke teksten.

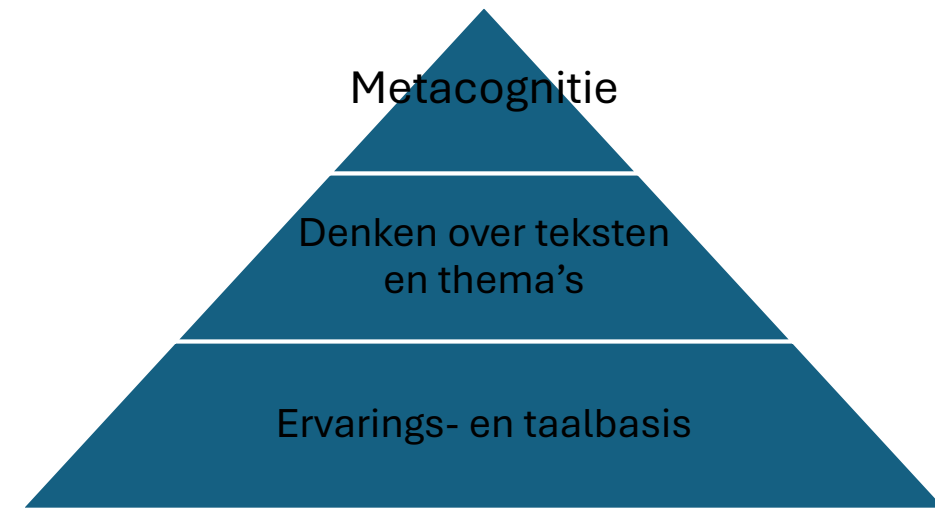

ik had net een nieuwe hand en ik was hem heel
graag uitlaten en toen mocht dat toen klom
ik in een boom en toen ging mijn hand steeds op mij
springen en toen viel ik bijna uit de boom
en ik was al bang voor handen
en toen ging ik huilen en toen was ik mijn hand nog
meer uit laten (maar dat deed ik toch)

Hoe het was: strategisch leesonderwijs

- Vast rijtje: leesstrategieën die begrip ondersteunen; strategieën voor-tijdens-na het lezen; strategieën die denken over teksten stimuleren
- Oefenen van strategieën om de strategie te leren toepassen niet zinnig, het leidt tot kennis over leesstrategieën, maar niet tot beter begrijpend lezen. Daarnaast worden teksten geschreven op basis van de strategie.
- Strategieën zijn wel bruikbaar als ze op een natuurlijke en motiverende manier worden gebruikt in gesprekken over de inhoud.
- Het leren van een leesstrategie kan nooit doel van een les begrijpend lezen zijn, maar middel om tot leesbegrip te komen.

Kenmerken Focus op begrip

- Rijke, authentieke, niet verarmde teksten
- Echte redenen om de teksten te lezen
- Geen losse teksten, maar meerdere teksten en boeken binnen dezelfde context
- Filmpjes om te komen tot kennisontwikkeling vóór het lezen
- Herhaald lezen van teksten
- Leesstrategieën en vragen staan niet centraal, maar actief denken over de inhoud van de teksten
- Interessant gesprek over teksten
- Gericht op verrijken van ervarings- en taalbasis van leerlingen

taal
vorming

Erna van Koeven en Anneke Smits

Rijke taal
Taaldidactiek voor het
basisonderwijs

Bron: Van Koeven, E. & Smits, A. (2020). *Rijke taal*

Focus op begrip

Stap	Soort les	Invulling
1		Kies een multiperspectivisch thema
2	Boekles	Kies twee voorleesboeken bij het thema (fictie), minimaal 20 minuten per dag voorlezen
3		Zorg voor een motiverend boekenaanbod met themaboeken
4		Iedere dag minimaal 30 minuten vrij lezen. Iedere leerling leest minimaal 25 boeken per jaar
5	Tekstles	Werken met coherente tekstsets (fictie en non-fictie)
6		Schrijven over het thema en de teksten

Rijk versus arme tekst

Rijke teksten

- Krantenartikelen uit kwaliteitskranten
- Informatieve boeken met natuurlijk taalgebruik
- Kinderboeken
- Geschreven door beroepsauteurs met aandacht voor toon, gevoel en plezier

Verarmde teksten

- Teksten die speciaal geschreven zijn voor zwak lezende leerlingen
- Teksten met losse eenvoudige zinnen zonder verbindingswoorden
- Veel teksten in taalmethodes en WO methodes (opsommende teksten, teksten voor woordenschatonderwijs etc)

= extra zware belasting voor het werkgeheugen en leiden tot falend begrip

Rijke tekst en verarmde tekst uit groep 5

Rijke tekst

Gekke gaten in de grond

taal
vorming

Een bizarre ontdekking in een Mexicaans weiland. Daar is een gat in de grond ontstaan met een doorsnede van wel zestig meter! Zoiets wordt een zinkgat genoemd. Maar wat is dat precies? Door Judie Jaspers

'Zinkgaten of sinkholes ontstaan doordat een stuk grond instort door een lege ruimte eronder', legt geoloog Peter van der Gaag uit. 'Water dat ondergronds stroomt, kan grond of zand verplaatsen waardoor er een gat ontstaat. Wat daarboven zit, stort dan naar beneden.' Het mysterieuze Mexicaanse verdwijngat groeit nog steeds. Een familie die er vlakbij woont, moest voor de zekerheid hun huis uit. En zinkgaten komen vaker voor: deze week nog verdwenen er in Jeruzalem drie geparkeerde auto's in zo'n gat.

Precieze foto's

De kans dat jij door een sinkhole wordt 'opgeslokt' is extreem klein, zegt Van der Gaag. 'In Nederland komen ze wel voor, maar zijn ze lang niet zo groot. In Limburg

kunnen oude kolenmijngangen de boel doen instorten. Op andere plekken kunnen ze ook voorkomen, omdat het tegenwoordig soms zo ontzettend hard regent. Ook kan er

een waterleiding breken, waardoor het zand om die leiding wordt weggevoerd en er een gat ontstaat. Maar we zien ze steeds beter van tevoren aankomen. Met satellieten,

die heel precieze foto's maken van het aardoppervlak. Die laten op de millimeter nauwkeurig zien waar de boel aan het verschuiven is. We worden hier dus niet snel verrast.'

Verarmde tekst

grond zit altijd water. water. Als het lang en eeft geregend, staat dat hoog. Als het lange tijd is geweest, dan staat het water laag.

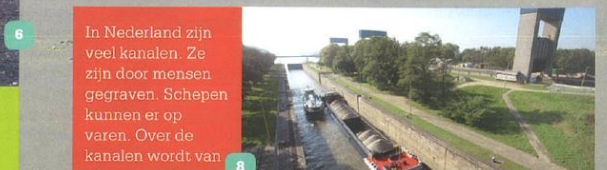

Als je water kookt, zie je stoom. We zeggen: het water verdampt. Water uit de zee verdampt ook. Die damp stijgt op. Er ontstaan wolken. Uit de wolken valt regen of sneeuw.

Op sommige meren kun je varen. Als je in je vrije tijd vaart voor je plezier, dan

Bij een weiland zie je vaak sloten. Als de grond te nat wordt, stroomt het water weg naar een sloot. Regenwater stroomt ook in de sloten. Van de sloot gaat het water naar kanalen en rivieren. Dan stroomt het water verder naar zee.

In Nederland zijn veel kanalen. Ze zijn door mensen gegraven. Schepen kunnen er op varen. Over de kanalen wordt van

Kenmerken van rijke teksten

- Schrijver wil echt iets communiceren
- Elementaire verhaalstructuur
- Tekst is actief en spreekt de lezer aan
- Zinslengte gevarieerd
- Verbindingswoorden
- Gevarieerde woordenschat met ook laagfrequente woorden
- Causale verbanden tussen tekstgedeelten, niet opsommend
- Doorlopende tekst, geen losse fragmenten
- Illustraties ondersteunen begrip van de tekst

De big five van Nederland

DE WOLF

Sinds 2019 is de wolf weer officieel terug in Nederland. Er worden er zelfs steeds meer gezien! Je zult ze niet snel tegenkomen, want ze zijn heel schuw. Maar je kunt wel op zoek gaan naar hun sporen. Vooral de grote drokken, vol met botjes en haar ontdek je snel. Mocht je nou toch een wolf in het wild tegenkomen, paniek, wees niet bang, maar houd wel afstand.

DE WISENT

Wat een joekel! Met zijn 300 kilo is de wisent of Europese bison het grootste landdier van Europa. Hij kan wel 100 woorden! Ken jij iemand die zo lang leeft? De wisent was bijna verdwenen. Gelukkig bleef een kleine kudde leven in het park van Bialowieza in Polen. Nu gaat het beter met de wisent en worden ze weer op verschillende plaatsen in Europa uitgezet. Ook in Nederland kun je ze weer zien bij de Maashorst, en op excursie met de boswachter op de Veluwe en de Zandvoortse duinen.

DE GRIJZE ZEEHOND

Niet de wolf, maar de grijze zeehond is ons grootste roofdier. Ze kunnen tot 3 meter lang en tot 350 kilogram zwaar worden! Ze eten vooral vis. Maar ook de enige dolfijn die je dichtbij onze kust kunt zien, de anderhalve meter lange bruinvis, wordt wel eens opgegeten! Wil je ze spotten? Dat kan in de Waddenzee en bij de Brouwerdam, op de grens van Zuid-Holland en Zeeland, zijn er vaak een paar van heel dichtbij te zien.

DE ZEEAREND

Als deze vlieger ernaar komt, raken alle ganzen en zelfs voeten in paniek! Hij is de grootstearend van Europa. Als hij zijn vleugels uitslaat, is hij wel 2,5 meter breed. Hij eet vooral vis en watervogels, maar lust ook best een dood hertje. En stelen doen ze ook! Ik heb ze wel eens vis zien stelen van de kleinere visarend. Goede plekken om de zeearend te spotten zijn de Biesbosch, de Coosvadersplassen en Luuwersmeer.

DE EUROPESE BEVER

De beaver is het grootste knaagdier van Europa en heel slim. Ze leggen ze dammen aan om ervoor te zorgen dat de ingang van het nest onder water blijft, en dus veilig is. En door deze dammen ontstaan er hele nieuwe moerassen, waar libellen, vissen en amfibieën kunnen wonen. Met wat geluk kun je ze in de schemering zien in de Biesbosch, de Millingerwaard of de Boven in Limburg.

Bron: <https://rangers.wwf.nl/dieren/big-5-in-nederland>

<https://jeugdjournaal.nl/artikel/2580812-zomervakantie-voorbij-op-deze-school-gaat-het-veel-over-de-wolf>

Natuurmonumenten

TERUG IN NEDERLAND?!

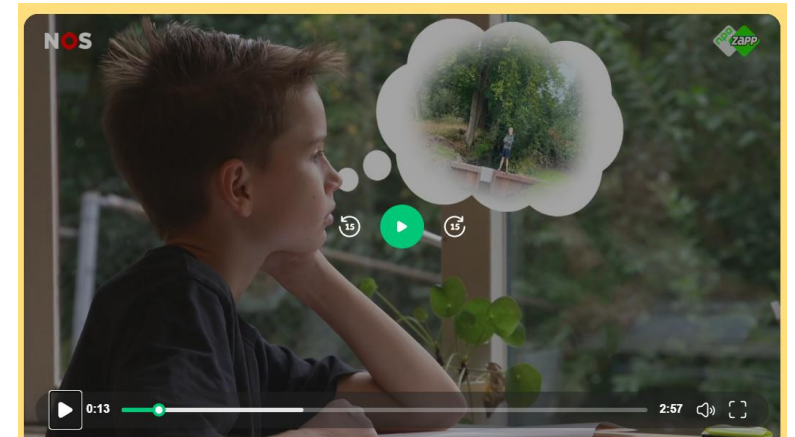
De komst van de wolf: scaffolding

- Filmpje over de komst van de wolf

‘Wat heb je onthouden?’

- Filmpje over wonen in de buurt van de wolf

Zomervakantie voorbij: op deze school gaat het veel over de wolf

maandag 1 september, 18:46

‘Wat vind je hiervan?’

De komst van de wolf: tekst voorlezen

Wolven in de Nederlandse natuur

Niels Kerstes, 9 april 2019

Als er in de natuur een diersoort bijkomt, heeft dat soms grote gevolgen voor een heleboel andere soorten. Jarenlang leefden er bijvoorbeeld geen wolven in Nederland, maar nu worden ze weer steeds vaker gezien. Gaat er iets veranderen in de Nederlandse natuur?

Wolven, wapiti's en bomen

Om te bedenken wat er in Nederland gaat gebeuren als hier meer wolven leven, helpt het om te kijken naar wat er eerder in een ander gebied gebeurde. Yellowstone National Park is een natuurgebied in de Verenigde Staten. Rond 1930 waren alle wolven uit dit park verdwenen. Tientallen jaren later, in 1995, werden er weer wolven uitgezet. Sindsdien is er veel veranderd in het park. Omdat er lange tijd geen wolven waren, leefden er steeds meer wapiti's in het park. Zonder de wolven bleven deze herten tijdens de winter lang op dezelfde plek hangen. Daar vraten ze bijna alles kaal. Hierdoor hadden jonge bomen weinig kans om te groeien. Nadat de wolven werden uitgezet, nam het aantal wapiti's af. Bovendien bleven de wapiti's niet meer graag lang op één plek hangen. Hierdoor kregen de jonge bomen, waaronder wilgen, wel de mogelijkheid om te groeien.

Meer wolven, meer bevers?

Bevers in Yellowstone National Park profiteerden misschien van de terugkeer van de wolven. Bevers zijn dol op wilgen. Ze eten de bladeren, twijgjes en de schors van de bomen. De wilgen in het park zijn nu dikker en hoger dan in de tijd voor de terugkeer van de wolven. Tegelijkertijd is het aantal beverkolonies flink toegenomen sinds de wolven in het park zijn uitgezet. De bevers hebben grote invloed in het park: doordat ze dammen bouwen, gaan riviertjes anders lopen en ontstaan er vijvers waar vissen in leven.

Dat het aantal bevers groeide sinds de terugkeer van de wolven, betekent trouwens niet automatisch dat dat ook echt door de wolven komt. Er is misschien wel iets anders in het park veranderd waardoor de bevers het beter doen.

De wolf in Nederland

Gaan we in de Nederlandse natuur iets merken van de terugkeer van de wolf? Leo Linnartz, wolvenkenner bij ARK Natuurontwikkeling, denkt dat er wel iets zal veranderen: "Herten en zwijnen zullen alerter worden en in grotere groepen gaan leven. Vele ogen en oren merken een roofdier namelijk eerder op. Langdurig op een plek met veel voedsel blijven is niet slim met een wolf in de buurt, dus de dieren zullen meer rondtrekken dan voorheen en korter op dezelfde plek verblijven."

Voedsel voor aaseters

Wat betreft het aantal herten zal er waarschijnlijk niet zoveel veranderen. Op de meeste plekken in Nederland zorgen jagers er al voor dat er niet te veel herten zijn. Leo: "In de Oostvaardersplassen of de Amsterdamse waterleidingen leven veel herten. Als wolven deze gebieden bereiken, wordt de klus voor de beheerders een stuk gemakkelijker. Ze hoeven dan minder jagers in te huren. Ook keren aaseters zoals raven weer terug." Herten die door jagers worden geschoten, gaan nu vaak naar de slager. Wolven ruimen de restjes van hun prooi natuurlijk niet op. Aaseters, zoals raven, profiteren daarvan.

Wat wist je nog niet?

Deze raven in Yellowstone wachten geduldig tot de wolven zijn uitgegeten.

De komst van de wolf: tekst voorlezen

Wolven in de Nederlandse natuur

Niels Kerstes, 9 april 2019

Als er in de natuur een diersoort bijkomt, heeft dat soms grote gevolgen voor een heleboel andere soorten. Jarenlang leefden er bijvoorbeeld geen wolven in Nederland, maar nu worden ze weer steeds vaker gezien. Gaat er iets veranderen in de Nederlandse natuur?

Wolven, wapiti's en bomen

Om te bedenken wat er in Nederland gaat gebeuren als hier meer wolven leven, helpt het om te kijken naar wat er eerder in een ander gebied gebeurde. Yellowstone National Park is een natuurgebied in de Verenigde Staten. Rond 1930 waren alle wolven uit dit park verdwenen. Tientallen jaren later, in 1995, werden er weer wolven uitgezet. Sindsdien is er veel veranderd in het park. Omdat er lange tijd geen wolven waren, leefden er steeds meer wapiti's in het park. Zonder de wolven bleven deze herten tijdens de winter lang op dezelfde plek hangen. Daar vraten ze bijna alles kaal. Hierdoor hadden jonge bomen weinig kans om te groeien. Nadat de wolven werden uitgezet, nam het aantal wapiti's af. Bovendien bleven de wapiti's niet meer graag lang op één plek hangen. Hierdoor kregen de jonge bomen, waaronder wilgen, wel de mogelijkheid om te groeien.

Meer wolven, meer bevers?

Bevers in Yellowstone National Park profiteerden misschien van de terugkeer van de wolven. Bevers zijn dol op wilgen. Ze eten de bladeren, twijgjes en de schors van de bomen. De wilgen in het park zijn nu dikker en hoger dan in de tijd voor de terugkeer van de wolven. Tegelijkertijd is het aantal beverkolonies flink toegenomen sinds de wolven in het park zijn uitgezet. De bevers hebben grote invloed in het park: doordat ze dammen bouwen, gaan riviertjes anders lopen en ontstaan er vijvers waar vissen in leven.

Dat het aantal bevers groeide sinds de terugkeer van de wolven, betekent trouwens niet automatisch dat dat ook echt door de wolven komt. Er is misschien wel iets anders in het park veranderd waardoor de bevers het beter doen.

De wolf in Nederland

Gaan we in de Nederlandse natuur iets merken van de terugkeer van de wolf? Leo Linnartz, wolvenkenner bij ARK Natuurontwikkeling, denkt dat er wel iets zal veranderen: "Herten en zwijnen zullen alerter worden en in grotere groepen gaan leven. Vele ogen en oren merken een roofdier namelijk eerder op. Langdurig op een plek met veel voedsel blijven is niet slim met een wolf in de buurt, dus de dieren zullen meer rondtrekken dan voorheen en korter op dezelfde plek verblijven."

Voedsel voor aaseters

Wat betreft het aantal herten zal er waarschijnlijk niet zoveel veranderen. Op de meeste plekken in Nederland zorgen jagers er al voor dat er niet te veel herten zijn. Leo: "In de Oostvaardersplassen of de Amsterdamse waterleidingen leven veel herten. Als wolven deze gebieden bereiken, wordt de klus voor de beheerders een stuk gemakkelijker. Ze hoeven dan minder jagers in te huren. Ook keren aaseters zoals raven weer terug." Herten die door jagers worden geschoten, gaan nu vaak naar de slager. Wolven ruimen de restjes van hun prooi natuurlijk niet op. Aaseters, zoals raven, profiteren daarvan.

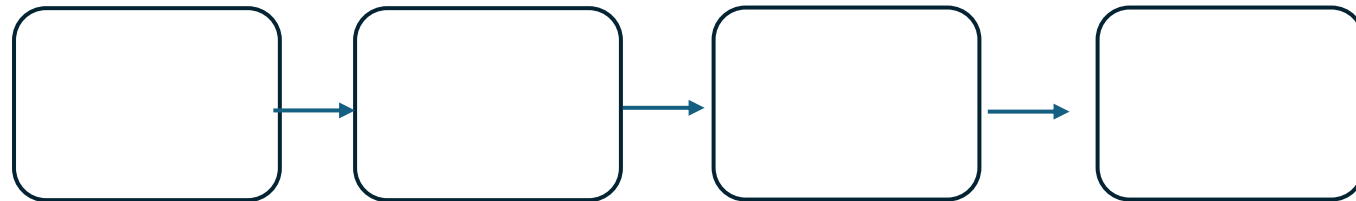
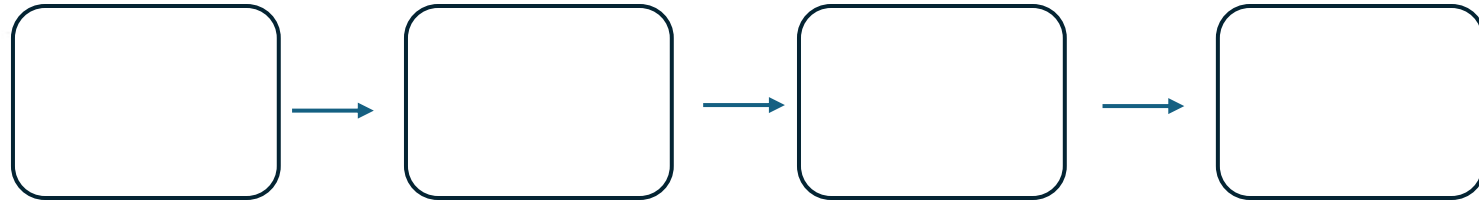
Welke positieve kanten zitten er aan de komst van de wolf? Ga hier naar opzoek en arceer deze punten.

Deze raven in Yellowstone wachten geduldig tot de wolven zijn uitgegeten.

De komst van de wolf: verwerking

Het maken van stroomdiagrammen

De wolf: verdiepen

de Volkskrant

Columns

Opinie

Cartoons

Podcasts

Cultuur & Me

NIEUWS VESTIGING VAN DE WOLF

Wolf en wolvin in Nederland: alles over het begin van een roedel

Een wolf en een wolvin hebben zich op de Noord-Veluwe gevestigd, en dat houdt veel Nederlanders bezig. Schapenhouders willen ze afschieten om hun vee te beschermen, liefhebbers vinden de in Europa beschermde diersoort juist een aanvulling voor de biodiversiteit. Dit is wat we tot nu toe schreven over de terugkeer van de wolf.

<https://www.rijketeksten.org/sites/default/files/fragments/Ben%20niet%20bang%20voor%20wilde%20dieren%2030-33.pdf>

<https://www.rijketeksten.org/sites/default/files/downloads/Feller-Het-wolvenboek-p.-36-38.pdf>

schooltv

Wolven in Nederland

taal
vorming

Stappen in een tekstles

1. Filmpje, boek of afbeeldingen twee keer bekijken: zelfde startniveau
→ tekst-, hoofd- of hartvraag stellen
2. Tekst voorlezen, leerlingen lezen mee.
→ tekst-, hoofd- of hartvraag stellen
3. → vooraf tekst-, hoofd- of hartvraag stellen
Individueel of in tweetallen tekst nog een keer lezen en om de vraag te beantwoorden
4. Samen tekst nog een keer doorlezen om de vraag bij 3 te bespreken met eventuele verwerkingsvorm.

Tekst-, hoofd- en hartvragen

(= denken over inhouden)

Denken over tekstvragen

Waar gaat deze tekst/dit boek/dit filmpje over? Wat wil de maker je vertellen?

Denken over hoofdvragen

Wat valt je op? Wat heb je voor nieuws geleerd? Waarover moet je nog nadenken? Wat had de maker beter moeten uitleggen? Waar ben je nieuwsgierig naar?

Denken over hartvragen

Wat voel je bij deze tekst? Wat vind je het mooist? Heb je iets geleerd over jezelf/je eigen leven? Zijn er dingen die je wilt veranderen na het lezen van deze tekst?

Nieuwkomers en rijke teksten

Door vanuit **thema's** te werken, **filmpjes** te bekijken, de tekst **voor te lezen**, **herhaald** te lezen, te **spreken** over de tekst en opdrachten in **tweetalen** te geven, ben je al goed op weg.

Wat kan je nog doen:

- Laat hen de tekst in hun eigen taal luisteren of lezen
- Zet bij filmpjes op youtube ondertiteling aan
- Pre-teach de tekst met een leerkracht of met een klasgenoot

Invalformulier voorbereiding Tekstles

Groep: groep 5/6

Thema: natuur, Nederland, dieren

Tekst die je gaat gebruiken: Tekst van natuurwijzer over de wolf.

Soorten vragen die je kunt stellen*:

Tekstvragen

Waar gaat deze tekst/dit boek/dit filmpje over?
Wat wil de maker je vertellen?
Wie zou de maker kunnen zijn?

Hoofdvragen

Waar gaat deze tekst/dit boek/dit filmpje over?
Wat wil de maker je vertellen?
Wie zou de maker kunnen zijn?

Hartvragen

Waar gaat deze tekst/dit boek/dit filmpje over?
Wat wil de maker je vertellen?
Wie zou de maker kunnen zijn?

*Bron: Focus op Begrip

Fase 1: Filmpje, foto(s) etc. (ondersteunende info) die je van tevoren inzet (scaffolding):

<https://jeugdjournaal.nl/artikel/2495252-op-deze-school-merken-ze-veel-van-de-wolf-kan-zomaar-opduiken>

Tekst-, hoofd- of hartvraag, die je stelt na het bekijken van het filmpje, foto's, etc.

Hartvraag: hoe zou jij het vinden als de wolf bij jou in de buurt zou wonen?

Manier van bespreken van deze vraag:

Tweetallen, daarna klassikaal

Nogmaals kijken naar het filmpje, foto's, etc.

We kijken een nieuw filmpje over de voordelen van de wolf:

<https://www.youtube.com/watch?v=zNLnu3Ub1ik&t=53s>

Tekst-, hoofd- of hartvraag, die je stelt voor het voor de tweede keer bekijken van het filmpje, foto's, etc.

Tekstvraag voorafgaand aan het filmpje: welke voordelen heb je gehoord over de komst van de wolf?

Fase 2: Hardop voorlezen van de tekst

Tekst-, hoofd- of hartvraag, die je stelt na het voorlezen van de tekst:

Hoofdvraag: wat vond je interessant om te lezen?

Welke vraag stel je en hoe ga je dat doen?

In tweetallen bespreken en daarna klassikaal zodat alle informatie nog even herhaald wordt.

Fase 3: Individueel of in tweetallen lezen van de tekst

Tekst-, hoofd- of hartvraag, die de kinderen moeten bespreken na het lezen van de tekst

Welke vraag stel je en hoe ga je dat doen?

Tekstvraag: onderstreep de positieve punten van de komst van de wolf.

Organisatie

Passend bij het niveau van de klas kies je voor individueel of in tweetallen.

Wanneer het passend is, werkt een groepje kinderen samen met de leerkracht.

Fase 4: Verwerking

Manier van noteren van hoofdpunten (conclusie, eigen mening, woordweb, mindmap, begrip van de dag, etc.):

We vullen gezamenlijk een stroomdiagram in. Wat doet de komst van de wolf met de natuur?

Tekstles fictie

- Hoofdpersonen uitdiepen
- Gevoelens uitdiepen
- Keuzes uitdiepen
- Mening over boek vormen
- Eigen wereld betrekken bij het boek
- Advies geven aan hoofdpersonen
- Verhaallijn verdiepen
- Probleem oplossen
-

Verwerkingsvormen

De verwerkingsvorm vloeit voort uit het proces, dus is elke keer anders. Voorbeelden:

- Strip
- Tijdslijn
- Een piepklein genrettekstje, bv. een werkblad met een stelling
- Een tekening die de tekst verduidelijkt
- Bij een tegenstelling in de tekst: twee tekeningen maken
- Het belangrijkste geleerde in één zin formuleren
- Een 'conclusie' schrijven of tekenen, passend bij het onderwerp:
 - Welke tent kies je en waarom?
 - Wat gebeurt er bij jou als je boos bent?
 - In het bootje opschrijven: wat moet je allemaal meenemen
- VENN-diagram
- Bij fictie: stukje verder schrijven aan het verhaal
- Woordenlijst op het bord
- Gedachtenwolk op het bord
- Informatieposter
- Iets knutselen
- Een stappenplan-werkblad (bijvoorbeeld bij een recept)
- Een lijst met voor- en nadelen
- Een stop-motion filmpje
- Iets bouwen en daar een beschrijving bij
- Op het bord/op een flap samen iets maken, bijvoorbeeld: waarom wel/waarom niet?
- Een tabel invullen met gegeven 'variabele'
- Infographic maken
- Stroomdiagram
- Voorwerpen uit verhaal categoriseren

Essentie is: hoe trek ik conclusies, moet ik die vasthouden om later te gebruiken ja/nee, waar wil ik ze mee laten oefenen, wat werkt goed in mijn klas daarvoor.

Afsluiting

Wat neem je mee voor jouw praktijk?

Laat je naam, mailadres en school achter om de presentatie, de teksten en de nieuwsbrief met lesideeën te ontvangen

Bronnen

- Dumon Tak, B. (2021). *Een tijger in je bed*. Querido.
- Dumon Tak, B. (2024). *Dit boek is vóór de wolf*. Querido.
- Van Koeven, E. & Smits, A. (2020). *Rijke taal, taaldidactiek voor het basisonderwijs*. Boom uitgeverij.
- Rijketeksten.org
- Werkman, E. (2021). *Walvissen in de wind, en meer fantastische uitvindingen uit de natuur*. KNVV uitgeverij.

